

ст.н.с. д-р НОНА МАЛАМОВА
ИНСТИТУТ ПО АГРАРНА ИКОНОМИКА, СОФИЯ

**УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА МЕСНА ИНДУСТРИЯ СЛЕД
ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО КЪМ ЕС**

**THE CONDITIONS FOR THE BULGARIAN MEAT INDUSTRY DEVELOPMENT
AFTER THE ACCESSION TO THE EU**

Senior Research Associate NONA MALAMOVA, PhD
INSTITUTE OF AGRICULTURAL ECONOMY, SOFIA

Abstract: The presented paper evaluates the conditions for the Bulgarian meat sector development after the accession to the European Union. The analyse is complemented by the ending containing main findings and conclusions. It points to the chances and threats of further development of the meat sector in Bulgaria.

Key words: meat industry, accession to the EU, conditions for development

Развитието на месната индустрия е резултативна величина от въздействието на следните фактори от средата:

- промени в популацията на отглежданите селскостопански животни;
- възможности за износ;
- условия за внос на суровина за месопреработката;

- промени в потреблението на месо и месни продукти (неговият модел, структурни характеристики, количествени и качествени измерения).

Намаляването на популацията на основните видове селскостопански животни продължи и през 2007 година година (табл.1).

Табл.1 Брой отглеждани селскостопански животни към 01.11.2007, % годишна промяна

ЕРД	- 4,0
Свине	- 12,2
ДРД	- 7,4

Източник: Ситуационно-перспективен анализ на червено месо през 2007 г. и прогноза за 2008 г., МЗХ, 2008

По данни на ВРЕХ[9] и Евростат [6], България е сред трите страни членки на ЕС-27 с най-неблагоприятна промяна през 2007 г. по отношение броя на отглежданите свине - Словакия (-22,9%); Литва (-16,7%), България (-12,2%). По отношение редуцирането на отглежданите говеда България отново е сред трите страни от ЕС-27 с най-неблагоприятна динамика – Литва (-6,1%; България (-4,0%), Румъния (-3,9%).

Ценовите промени на зърнените храни директно рефлексират върху цените на производител на животинска

продукция поради високият дял на фуража в разходите за производството на животинска продукция (особено на производствените разходи за свине и птици) - от 50% до 70 %.

Пазарният ефект от високите и нарастващи разходи за фураж (табл.2) дава основание да се предположи засилване на процеса на редуциране на стадата, което ще увеличи слабо броят на кланетата през 2008. През 2009 може да се очаква спад в промишления добив на месо.

Табл. 2 Годишна промяна на цените на фуражни смеси, в %

	2007/2006 - %
Прасета	
Стартер	24,8
Подрастващи	27,3
Угояване	35,0
Свине майки	36,3
Телета, агнета	31,0
Крави, овце	37,1

Източник: Ситуационно-перспективен анализ на червено месо през 2007 г. и прогноза за 2008 г., МЗХ, 2008

Демотивирацият ефект за отглеждането на животни от рода на свинете и ДРД се засилва и от промяната с отрицателен знак в средногодишните изкупни цени. Увели-

чаването на изкупните цени за ЕРД също не е стимулиращо, защото е 4 пет пъти по-ниско от увеличението на цените на фуражите през този период (табл.2, табл.3).

Табл.3 Годишна промяна в средногодишните изкупни цени по видове животни

	2007/2006 - %
Телета	6,3
Говеда угоени	9,2
Прасета угоени	-14,7
Свине майки	-14,5
Агнета	0,3
Шилета	-2,6
Овце	10,4

Източник: Ситуационно-перспективен анализ на червено месо през 2007 г. и прогноза за 2008 г., МЗХ

Възможности за износ силно детерминират управленческите решения в сектора.

Много български производители от сектора са силно мотивирани за разрастване на износа си за да увеличат възвръщаемостта от направените през последните години мащабни инвестиции и нарастването на производствения капацитет. В потвърждение на този извод са данните за значително нарастване броя на предприятията получили разрешение да изнасят продукция до други държави членки на ЕС за периода ноември 2007-юли 2008 г.

Европейската комисия с Решение на 2007/716/ЕО/ от 30 октомври 2007 г. даде преходен период на 378 месопреработвателни предприятия в

България до края на 2009 г., за да въведат изискванията, предвидени в регламенти (ЕО) №852/2004 и (ЕО) №853/2004 [4]. Само 18 предприятия за добив и преработка на червено месо 12 предприятия за птиче месо бяха оценени като напълно отговарящи на европейските изисквания и получиха разрешение да изнасят продукция до други държави членки на ЕС [3]

За по-малко от година (по данни на Асоциацията на месопреработвателите в България) броят на извадените от негативния списък и одобрени за търговия в страните от ЕС предприятия се увеличи над четири пъти и достигна 128 предприятия, което представлява 32 % от всички (428 броя) предприятия в сектора.

Статистическите данни на ЕК [5] показват високи нива на самозадоволяване в ЕС-15 със свинско (107,6%) и птиче месо (102,8%). Самозадоволяването на ЕС 15 с говеждо месо е 96,3% за 2005 г.

Прогнозите за пазара на месо и месни продукти в ЕС за периода 2006 – 2014[8] очертават различни тенденции за производството, потреблението и търговията с различните видове месо.

Пълното премахване на премиите за клане и премиите за крави майки в някои страни от ЕС-15, основни производители на говеждо месо, се очаква да доведе до намаляване производството на говеждо месо в средносрочния период до 2014. В европейския сектор на говеждото месо се задълбочава тенденцията за *увеличаване на потреблението и недостиг на произвежданото месо*. Очаква се *страните от ЕС да останат нетен вносител* на говеждо с внос от около 300-500 хил.тона.

Секторът птиче месо ще продължи да бъде най-бързо развиващият се сектор на месната промишленост в света. Очаква се потреблението на птиче месо на лице от домакинствата от ЕС да нарасне от 22 кг през 2006 до 24,3 кг през 2014 г. Очаква се ЕС да стане нетен вносител на птиче месо. Страните от ЕС вероятно ще загубят статута си на нетен износител до 2014 г.

Пазарът на преработени месни продукти в ЕС се оценява на стойност от около 106 млрд. евро и представлява около 10 % от пазара на храни и напитки в Европа. Най-голям дял в общото производство на преработени месни продукти заемат студено и топло пушените месни продукти с дял от 35 %; производството на бекон и шунка заемат 31 %, производството на деликатесни месни продукти заема 20%. Значително

по-малък дял се пада на производството на замразени "удобни" месни храни и месни консерви. Очаква се пазарът на преработени месни продукти да нараства с около 2% годишно в периода до 2010 г. [2].

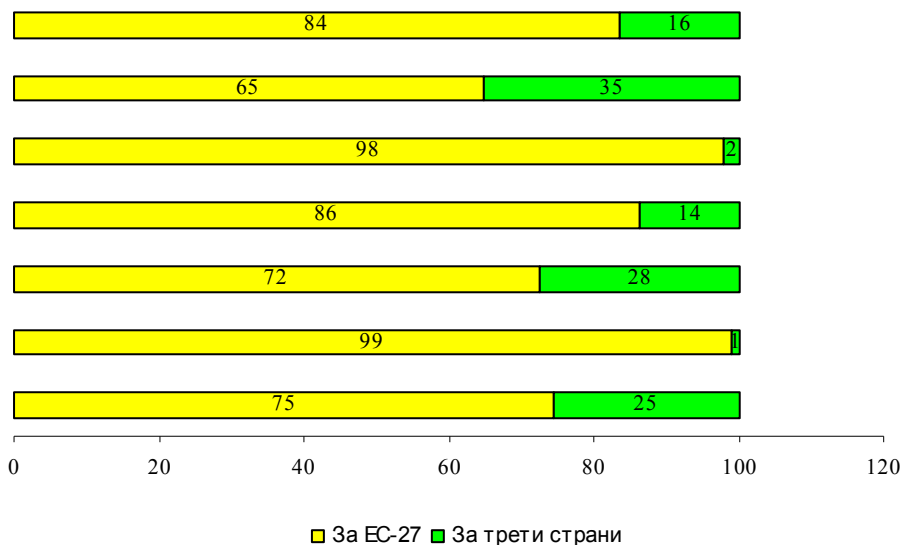
Производството на свинско месо и неговата консумация се очаква да нараснат за периода 2006-2014 с темпове по-ниски от тези за миналото десетилетие, поради конкуренцията на пилешкото месо и високите цени на фуражите.

Производството на овче и козе месо през 2006 в ЕС-25 е намаляло спрямо предходната година с 1,5% и се очаква да продължи да намалява поради ефекта от премахване премиите за овце в основните страни производителки. Вносът се проектира слабо да нарасне в края на периода за да удовлетвори вътрешното потребление, което се очаква да намалява с по-ниски темпове от намаляването на производството пред последните години.

Следователно до 2014 година се очертава слабо нарастване на вноса за ЕС 25 на месо от ЕРД, месо от ДРД, птиче месо и преработени месни продукти.

Възможностите за експортно субсидиране на износа за трети страни, които действат в ЕС имат малко значение за България, тъй като относителният дял на износа на България за трети страни е малък (фиг.1). Все пак по отношение на износа на колбаси от свинско месо (35% - към трети страни), свинско месо (28% ориентиран към трети страни) и месо от ЕРД (25% - към трети страни) експортното субсидиране би могло да има чувствително положително въздействие.

Фиг.1 Географски направления на износа на месо и месни произведения от България през 2007 г., %

Източник:

Ситуационно-перспективен анализ на червено месо през 2007 г. и прогноза за 2008 г., МЗХ

Експортните субсидии при износ на охладено/замразено свинско месо в размер на 31,1 евро за 100 кг за каркаси и разфасовки и 19,4 евро за 100 кг за свински гърди бяха въведени през ноември 2007 г., отменени при износ към страни от Европейския съюз от 8 август 2008 г., но остават непроменени при износ на месни продукти от свинско месо за трети страни.

Реализирането на възможностите за износ от България ще зависи предимно от ценовите съотношения, които са благоприятни за България на два от пазарите за месо на ЕС- пазар на птиче месо и пазар на месо от ДРД. Устойчивото и разширяващо се присъствие на тези пазари през последните години също е благоприятстващ фактор.

Цените на агнешкото месо за третото тримесечие на 2007 г. в ЕС-25 и България за 100 кг кланично тегло по данни на Евростат [7] и САПИ ООД са съответно : 557 евро и 481 евро

През юни 2006 г. по данни на Евростат, птичето месо в ЕС25 се търгува на едро за 176 евро за 100 кг [5].

По данни на САПИ ООД цените на замразените пилета на едро в България за второто тримесечие на 2006 г. са 124 евро за 100 кг. За същия период на 2007 г. цените са 152 евро за 100 кг.

От 1 юли 2008 беше премахната забраната за износ на свинско месо от България, налагана по ветеринарни причини. Очаква се този факт да повлияе положително върху свиневъдния сектор.

Възможностите за износ на свинско месо са малки предвид високото ниво на самозадоволяване в ЕС и неблагоприятните ценови съотношения. Цените на свинско месо кланично тегло през 2007, 2008 и прогнозните за първата половина на 2009 за ЕС-25 остават под 200 евро за 100 кг. По данни на САПИ ООД цените на свинско месо за май 2008 са над 200 евро за 100 кг.

Условитая за внос също са много важен фактор за реструктуриране при

наличието на суровинен дефицит в сектора.

Големият дефицит на производство на говеждо и свинско месо - равнището на самозадоволяване едва съответно

58% и 48% (табл.4), определя голямото значение на условията за внос на суровина за развитието на месопреработвателната индустрия в България.

Табл.4 Баланс на месото и равнище на самозадоволяване в България, 2007

Вид на месото	Производство, t	Внос, t	Износ, t	Вътрешно потребление, t	Равнище на самозадоволяване, %
От ЕРД	21778,1	20111,9	4081,9	37801,1	58
От свине	76303	83614,4	626	159291,4	48
От ДРД	21277,4	174,6	7123,4	14328,6	148
Месо и субпродукт и от птици	116389	43610,9	12446	147553,9	79

Източници: Дейност на кланиците за червени меса и производство на месо в България през 2007, МЗХ, дирекция "Агростатистика", Дейност на кланиците за бели меса в България през 2007 г.

*Равнище на самозадоволяване - производство/потребление, %

След влизането в ЕС България се наложи да направи неблагоприятни промени в продуктовата структура на вноса поради необходимостта да се адаптира към европейското законодателство и по-конкретно към повисоките ЕС вносни мита за трети страни. Вносът на замразено говеждо месо, който се осъществяваше главно от Бразилия беше прекратен през 2007. Вносът на говеждо месо намаля повече от 5 пъти спрямо осъществения внос през предходната година. За сметка на това вносът на свинско през 2007 нарасна 1,5 пъти спрямо вносът реализиран през 2006 г. Това промени съществено традиционната продуктова структура на вноса на месо (фиг.2).

Промените в продуктовата структура на вноса на месо налагат промяна в асортимента на произвежданите месни продукти, в специфичните вкусови качества на някои месни продукти или и в двете посоки. При всички случаи България е изправена пред опасността от загуба на традиционни конкурентни предимства на своята месопреработвателна индустрия.

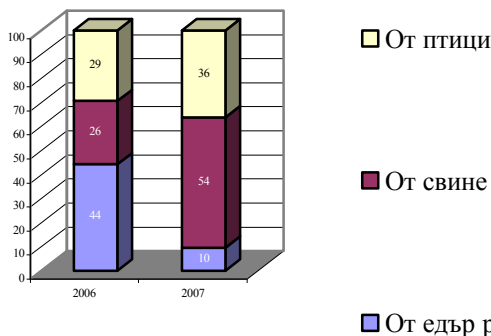
България засили своя интра ЕС импортен статус по отношение вноса на

свинско месо като прекрати вноса от Канада и САЩ, което беше съпътствано от увеличение на цените на предлаганите оферти за внос. Офертите за цените на предлаганата от фирми от ЕС гръбна сланина, получавани от АМБ, сочат нарастване на цените до изключително високи равнища - от 0,75 евро за кг през март 2008 до 1,85 евро за кг на 25 август 2008 г. или увеличението е 2,5 пъти [1].

Това увеличение се определя основно от премахването на экспортните субсидии при износ на свински каркаси, разфасовки и свински гърди, с решение на Управляващият комитет по общата организация на селскостопанските пазари, което влезе в сила от 8 август 2008.

Експортните субсидии при износ на охладено/замразено свинско месо в размер на 31,1 евро за 100 кг за каркаси и разфасовки и 19,4 евро за 100 кг за свински гърди бяха въведени през ноември 2007 г. с цел да се облекчи ситуацията с натрупаните значителни количества на пазара на свинско месо в ЕС.

Фиг.2 Структура на вноса на месо в България през 2006 г. и 2007 г.

Източник: Ситуационно-

перспективен анализ на червено месо през 2007 г. и прогноза за 2008 г., МЗХ, 2008

Увеличението на цените на внасяното за суровина в месопреработвателната индустрия свинско месо ще рефлектират върху увеличението на цените на дребно на месните продукти и ще имат неблагоприятен социален и икономически ефект.

Фактът, че основната част от производството на месо и месни продукти е предназначено за вътрешния пазар означава, че *потребителските нагласи* в голяма степен определят перспективите за развитие на различните производства в сектора.

За изследване потреблението на месо се използват два показателя:

- Потребление на месо в домакинствата, kg на лице годишно;
- Видимо потребление (domestic consumption), изчислено като производство на месо плюс внос, минус износ, разделено на броя на населението - kg на човек от населението.

Първият показател не отчита потреблението в обществения сектор - ресторанти и хотели, болници, казарми, детски градини, старчески домове, домове за сираци и др., както и потреблението на месо за месопреработвателната индустрия, което е значително.

Поради тези особености показателят потребление на месо в домакинствата дава добри резултати при изследване потребителските модели и нагласи, както

и на структурата на потреблението. Показателят потребление на човек от населението отчита по-добре количествените измерения и влагането на месо в месопреработвателната индустрия.

В периода 1999-2007 се очертават няколко тенденции в потреблението на месо и месни продукти от домакинствата (табл.5).

- Увеличава се потреблението на месо от ЕРД, птиче месо, мляно месо, месни полуфабрикати и субпродукти.
- Нараства и потреблението на колбаси.
- През този период потреблението на месни произведения се е увеличило повече от потреблението на месо – нарастването е съответно с 23,3% и 17,6%.
- Намалява потреблението на свинско и агнешко месо.
- Намалява потреблението на консерви

Настъпилите промени в структурата и модела на потребление на домакиноставата по посока на готовите храни, полуфабрикати, колбаси и мляно месо са свързани с интензификацията на живота. Нараства търсенето на продукти по-лесни за приготвяне или готови храни.

Намаляването на потреблението на свинско и агнешко месо се свързва с устойчивото нарастване на цените на

тези продукти през анализирания период.

Потребителските предпочитания към птичето месо са свързани с относително атрактивната му цена по отношение на другите видове меса, както и в определена степен с нагласата към консумиране на здравословни храни.

През 2007 година обаче намалява макар и слабо потреблението на птиче месо спрямо предходната година, намалява и потреблението на малотрайни колбаси и се увеличава потреблението на свинско месо и консерви с месо (табл.5).

Табл.5 Годишно потребление на месо и месни произведения средно на човек в домакинствата (в кг) *

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/ 1999, %	2007/ 2006, %
Месо	23,3	22,1	20,9	22,7	24,8	24,2	24,2	26,5	27,4	117,6	103,4
Свинско	6	4,9	3,6	3,6	4,6	4,3	3,6	4,3	5,1	85,0	118,6
Говеждо и телешко	0,7	0,9	0,7	0,8	1	1	1	1	1,1	157,1	110,0
Агнешко и ярешко	2	1,9	1,9	1,8	1,9	1,8	1,6	1,6	1,5	75,0	93,8
Овче, шилешко, козе	1	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	50,0	83,3
Кайма-смес	4,6	4,5	4,8	5,2	5,5	5,7	6,2	6,8	6,9	150,0	101,5
От домашни птици	6,2	6,2	6,6	7,5	7,8	7,5	7,9	8,9	8,8	141,9	98,9
Субпродукти и карантия	2,7	2,6	2,2	2,7	2,9	3	3	3	3,2	118,5	106,7
Месни произведения	12	11,4	10,4	10,9	11,9	12,7	13,4	14,1	14,8	123,3	105,0
Трайни колбаси и обработено месо	1,4	1,5	1,5	1,8	2	2	2,4	2,6	3	214,3	115,4
Малотрайни колбаси	7,2	6,8	6,6	7	7,4	8	8,5	9	8,9	123,6	98,9
Сланина	0,9	0,8	0,5	0,4	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	33,3	100,0
Консерви с месо	1,7	1,6	1,3	1,1	1,3	1,4	1,2	1	1,2	70,6	120,0
Месни продукти	0,8	0,7	0,5	0,6	0,7	0,8	1	1,2	1,4	175,0	116,7

Източник: НСИ; *не включва количествата консумирания в заведенията за обществено хранене

Установява се правопрпорционална зависимост между промяната в цените на месото и месните продукти и промяната в потребените от домакинствата количества през 2007 г. Макар цената на птичето месо през 2007 да остава най-ниска в сравнение с

цените на другите видове месо, нарастването ѝ спрямо равнището от предходната година е най-голямо (с 15,56%). Цените на свинското месо и на консервите с месо остават стабилни през 2007 година (табл.6).

Табл.6 Средни цени на купени месо, обработено месо и колбаси средно на домакинство за периода 2005-2007 г., лв./кг

	2005	2006	2007	2007/2006, %
Свинско месо	7,21	7,21	7,23	100,28
Агнешко и ярешко месо	7,67	8,35	8,74	104,67
Овче, шилешко, козе месо	4,31	4,66	5,04	108,15
Птиче месо	3,67	3,45	3,99	115,65

Кайма - смес	4,48	4,67	4,81	103,00
Обработено месо	6,64	7,09	7,74	109,17
Колбаси малотрайни	4,17	4,33	4,51	104,16
Колбаси трайни	8,79	9,12	9,7	106,36
Месни консерви	5,4	5,51	5,55	100,73
Сланина	2,65	2,6	2,9	111,54
Субпродукти, карантия	2,65	2,71	2,73	100,74

Източник:НСИ

Табл.7 Потребление на месо в България за периода 2004 - 2007 г., kg средно на човек от населението

	2004	2005	2006	2007
Говеждо и телешко месо	9,5	12,3	13,7	4,9
Свинско месо	15,6	14,9	15,9	20,8
Овче, агнешко и козе месо	1,7	2,1	2,0	1,9
Птиче месо	16,5	16,6	18,5	19,3
Общо	42,4	46,0	50,1	47,0

Източник:НСИ, статистически годишник, 2007

Видимо потребление/domestic consumption/:производство на месо плюс внос, минус износ делено на броя на населението; Брой на населението в България: 2004-7761000;2005-7,7187000, 2006-7 679300;2007-7640240

Количествените измерения и динамика на потреблението на месо и месни продукти се виждат в табл.7 за видимото потребление на месо в България. Драстично намалява количеството потребено на месо от ЕРД през 2007 г. (три пъти в сравнение с предходната година). Увеличава се с 31 % количеството на потребеното свинско месо. Нараства и потребеното количество птиче месо, независимо от отчетения спад в неговото потребление от домакинствата. Очевидно разликата се дължи на увеличението в производството и консумацията на месни продукти, в това число готови и полуготови храни.

Промените в основните фактори от средата определиха състоянието и динамиката на производството на месо и месни продукти през 2007 година и ще засилят въздействието си през следващите няколко години.

Перспективи за развитие на сектора

Данните от представително изследване на предприятията от месодобивния и месопереработвателен

сектор в България /„Conforming to EU standards and market requirements in the SME of Bulgaria: economic and social effects in the food industry” I, проведено през 2007 г. по проект от програма SCOPES показват, че половината от предприятията в сектора работят с по-малко от 50 % от разполагаемия си капацитет. Това означава, че технологичните възможности на предприятията от сектора позволяват увеличаване на производството на месо и месни продукти с около 10 %.

Краткосрочните перспективи са различни за различните видове месо.

- Промисленият добив на говеждо месо се очаква да се увеличи през 2008 година поради продължаващата редуция на стадата, и увеличението на потреблението от домакинствата. През 2009 година се очаква спад в производството поради силно редуциране на популацията животни от рода на ЕРД в страната.

- Увеличената консумация на свинско месо в домакинствата и подобрените условия за износ в трети страни ще стимулират индустрията към слабо

увеличение производството на свинско месо през 2008 година (с около 3% спрямо произведеното количество от предходната година). Силното редуциране на стадата ще доведе до спад в производството през 2009 година и връщане към нивото от 2008 година.

●Средносрочните перспективи за производството на птиче месо са положителни, поради конкурентните цени по отношение на другите видове меса и увеличаващото се използване при подготовката на готови храни, а също и поради устойчивите позиции и разширяващият се пазарен дял на България на вътрешноевропейския пазар. Очаква се стабилизиране на темпа на нарастване около 6-7 % годишно.

●Възможностите за пазарна реализация на овчето и козето месо се очаква леко да се подобрят, поради очакваното слабо нарастване на вноса в ЕС в края на периода 2006-2014. Това ще стимулира промишленото производство на месо от ДРД към слабо нарастване – с около 1-2 % през 2008 и 2009 година.

Очакванията за развитието на месопереработвателната индустрия през 2008 и 2009 година са следните.

●Нарастване на производството на месни продукти за периода 2007-2009 г. Този извод се налага от промяната в условията за пазарна реализация на

продукцията след навлизането на веригите световни магазини и супермаркети, които упражняват силен натиск за намаляване на цените. Това ще тласка индустрията към стремеж за увеличаване на печалбата чрез допълнителна обработка на продукта и добавяне на по-голяма принадлежна стойност.

●Промяната в потребителският профил и изисквания ще увеличат все повече относителният дял на готовите и полуготови месни продукти.

●Забавяне на темпа на нарастване на производството на месни продукти през 2007 и 2008 година като резултат от влошаването на условията за внос на суровина. През 2009 година се очаква да се усети и неблагоприятното въздействие на предизвиканото от силното редуциране на стадата, свиване на потока от селскостопански животни, насочени за клане. Това ще рефлектира директно негативно върху промишления добив на всички видове червено месо, а косвено и върху месопереработвателната индустрия.

●Очертава се загуба на основни конкурентни предимства на нашата месна индустрия, свързани с асортимента и специфични вкусови качества на някои продукти поради осъществената неблагоприятна промяна в традиционната структура на вноса на суровина.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Вероятността за спад на цените на свинското месо в ЕС е малка - Бюлетин за месото, 6-12 октомври 2008, стр.3.
2. Пазарът на преработени месни продукти в ЕС - Бюлетин за месото, 3-9 септември 2007 г., стр. 6.
3. Приложение на Решение 2007/586/ЕО - Официален вестник на ЕС от 25 август 2007 г, стр. 0022-0024.
4. Приложение към Решение на Европейската комисия, (2007/716/ЕО) - Официален вестник на Европейския съюз от 7.11.2007 г.
5. Agricultural Market Prices, European Commission, 2007
6. EU cattle population in December 2007 and production forecast for 2008 – Eurostat Statistics in focus, 49/2008.
7. European Commission, Agriculture and Rural Development DG, 2006
8. Livestock and products, Annual 2007, Gain Report number: E47060, 7/20/2007, USDA Foreign Agricultural Service, Global Agricultural Information Network
9. UK and European Producer Prices - United Kingdom pig Meat Market, may 2008